

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเริ่มด้วยคณะผู้วิจัยร่วมกันศึกษาเอกสาร งานวิจัย หนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่กล่าวถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ควรจะมีสำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน มาสรุปเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมได้ 21 ประการ แล้วนำคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สรุปได้ในขั้นต้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจริยธรรม จำนวน 29 ท่าน พิจารณาและให้ข้อคิดเห็น นำผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิทางจริยธรรมมาสรุปภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำคุณลักษณะทางจริยธรรมที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจริยธรรมพิจารณาอีกครั้งเพื่อยืนยันความคิดเห็น ได้คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยทั้งสิ้น 24 ประการ

นำกรอบคุณลักษณะทางจริยธรรม มาสร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร พร้อมกำหนดหน่วยในการวิเคราะห์เป็นเนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอด (concept) ของเนื้อหาในแต่ละบท ทดลองวิเคราะห์จุดประสงค์ในวิชาสังคมศึกษา และบทเรียนบทที่ 8 ในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส.401) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ของผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงในการวิเคราะห์ จากนั้นทดลองสุ่มหนังสือ 1 เล่ม ได้หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา (ส.401) นำมาวิเคราะห์ซ้ำ 2 ครั้ง โดยแต่ละครั้งใช้เวลาห่างกัน 2 สัปดาห์ เพื่อหาความคงเส้นคงวาในการวิเคราะห์เอกสารของผู้วิจัย ต่อจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารทั้งหมด

เอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสือเรียน คู่มือครู ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาบังคับแกน และบังคับเลือก ทั้ง 5 วิชา รวมเอกสารทั้งสิ้น 43 เล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ เพื่อแสดงคุณลักษณะทางจริยธรรมในแต่ละเอกสาร โดยนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในเอกสาร 4 ประเภท คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หนังสือเรียน และคู่มือครู มีรายละเอียดดังนี้

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ การรู้รักสามัคคี และความมัธยัสถ์ ประหยัด คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยคือ ความกตัญญูกตเวที การมีสัจจะ และความจริงใจ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนกันและความมีสัมมาคารวะ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ การตรงต่อเวลา การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

1.2 คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ การรู้จักสามัคคี รองลงมาได้แก่ ความเสียสละ ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความใฝ่รู้ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความยุติธรรม ความอดุสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต และความเป็นผู้มีวินัย ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

1.3 หนังสือเรียน มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏครบทั้ง 24 ประการ โดยมีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมากคือ ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตากรุณา และความเป็นผู้มีวินัย คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อย คือ ความกล้าทางจริยธรรม การตรงต่อเวลา และการรู้จักประมาณตน

1.4 คู่มือครู มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความใฝ่รู้ ความมีเหตุผล และความมัธยัสถ์ ประหยัด คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยคือ ความยุติธรรม การพึ่งตนเอง การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน ความอดทนอดกลั้น และความอดุสาหะ ซื่อสัตย์สุจริต ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริงใจ การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แยกตาม หลักการ จุดหมาย แนวดำเนินการ จุดประสงค์วิชา และคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

2.1 หลักการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ การรู้จักสามัคคี การพึ่งตนเอง ความใฝ่รู้ และการรู้จักประมาณตน ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ

ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทน อดกลั้น การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

2.2 จุดหมายในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความเสียสละ การรู้จักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม ความใฝ่รู้ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร การมีสัจจะและความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

2.3 แนวดำเนินการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีเหตุผล ความมีระเบียบวินัย การรู้จักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ความอดทนอดกลั้น และความใฝ่รู้ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏคือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การมีสัจจะและความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี การตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

2.4 จุดประสงค์วิชาทั้ง 5 วิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานวิชาอาชีพของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การรู้จักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม และการรู้จักประมาณตน ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความ

กตัญญูกตเวที ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง การมีสัจจะและ
ความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา การไม่
เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดีและความกล้าทางจริยธรรม

2.5 คำอธิบายรายวิชาทั้ง 5 วิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ปลายามัย
วิทยาศาสตร์ และพื้นฐานวิชาอาชีพของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีเหตุผล
ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การรู้จักสามัคคี และความมีซื่อสัตย์ ประหยัด
คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อย คือ ความกตัญญูกตเวที ความยุติธรรม การมีสัจจะและ
ความจริงใจ การรู้จักประมาณตน ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง
ความอดทนอดกลั้น การไม่เบียดเบียนกัน และความมีสัมมาคารวะ ส่วนคุณลักษณะทาง
จริยธรรมที่ไม่ปรากฏคือ การตรงต่อเวลา การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทาง
จริยธรรม

3. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในวิชาต่าง ๆ แยกตาม
ลำดับได้ดังนี้

3.1 วิชาภาษาไทยมีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความเมตตา
กรุณา ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ความมีสัมมาคารวะ และความมีเหตุผล คุณลักษณะทาง
จริยธรรมที่ปรากฏน้อย คือ ความยุติธรรม การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน ความ
เสียสละ ความมีซื่อสัตย์ ประหยัด การพึ่งตนเอง และการไม่เบียดเบียนกัน ส่วนคุณลักษณะ
ทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏคือ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

3.2 วิชาสังคมศึกษา มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมี
ระเบียบวินัย ความอดทนอดกลั้นหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณลักษณะทางจริยธรรม
ที่ปรากฏน้อย คือ การรู้จักประมาณตน ความกล้าทางจริยธรรม การพึ่งตนเอง การมี
สัจจะและความจริงใจ การส่งเสริมคนทำความดี และความอดทนอดกลั้น ส่วนคุณลักษณะ
ทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ การตรงต่อเวลา

3.3 วิชาพลานามัย มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ การรู้จักสามัคคี ความเป็นผู้มีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีสัมมาคารวะ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความกตัญญูทเวที ความเสียสละ ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความอดุสาหะ ชัยนหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง การมีสัจจะ และความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

3.4 วิชาวิทยาศาสตร์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความใฝ่รู้ ความมีเหตุผล และความมัธยัสถ์ ประหยัด คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อย คือ ความอดุสาหะชัยนหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา และการรู้จักประมาณตน ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความกตัญญูทเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริงใจ ความเป็นผู้มีวินัย การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดีและความกล้าทางจริยธรรม

3.5 วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตากรุณา ความเป็นผู้มีวินัย ความมีเหตุผล ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความใฝ่รู้ และการส่งเสริมคนทำความดี คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความยุติธรรม ความอดุสาหะ ชัยนหมั่นเพียร การมีสัจจะและความจริงใจ ความกตัญญูทเวที ความรับผิดชอบ การรู้จักสามัคคี การพึ่งตนเอง ความอดทนอดกลั้น การตรงต่อเวลา และความมีสัมมาคารวะ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความเสียสละ ความมัธยัสถ์ประหยัด ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน และความกล้าทางจริยธรรม

4. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในคู่มือครู ในวิชาต่าง ๆ มีดังนี้

4.1 คู่มือครูวิชาทักษะพัฒนา มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความเป็นผู้มีวินัย ความเป็นผู้มีคุณธรรม ความเป็นผู้มีไหวพริบ ความเป็นผู้มีเหตุผล ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความเป็นผู้มีอดทนอดกลั้น การรู้จักสามัคคี ความเป็นผู้มีคุณธรรม ความเป็นผู้มีอุทิศตน ความเป็นผู้มีขันหมั่นเพียร และความเป็นผู้มีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความเป็นผู้มีซื่อสัตย์ สุจริต ความเป็นผู้มีกตัญญู กตเวทิตะ ความเป็นผู้มีเสียสละ ความเป็นผู้มีมัธยัสถ์ ประหยัด ความเป็นผู้มีเมตตา กรุณา การพึ่งตนเอง ความเป็นผู้มีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นผู้มีสัจจะและความจริงใจ การตรงต่อเวลา การไม่เบียดเบียนกัน ความเป็นผู้มีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความเป็นผู้มีกล้าทางจริยธรรม และการรู้จักประมาณตน

4.2 คู่มือครูวิชาวิทยาศาสตร์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความเป็นผู้มีไหวพริบ ความเป็นผู้มีเหตุผล และความเป็นผู้มีมัธยัสถ์ ประหยัด คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อย คือ การพึ่งตนเอง การตรงต่อเวลา การรู้จักประมาณตน ความเป็นผู้มีอดทนอดกลั้น ความเป็นผู้มีขันหมั่นเพียร ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความเป็นผู้มีกตัญญู กตเวทิตะ ความเป็นผู้มีเสียสละ ความเป็นผู้มีคุณธรรม ความเป็นผู้มีเมตตา กรุณา ความเป็นผู้มีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นผู้มีสัจจะและความจริงใจ ความเป็นผู้มีอดทนอดกลั้น ความเป็นผู้มีวินัย ความเป็นผู้มีไม่เบียดเบียนกัน ความเป็นผู้มีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความเป็นผู้มีกล้าทางจริยธรรม

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สามารถนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายได้ คือ

1. คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏสอดคล้องกันในหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือครู คือ ความเป็นผู้มีอดทนอดกลั้น ความเป็นผู้มีเหตุผล การรู้จักสามัคคี ความเป็นผู้มีมัธยัสถ์ ประหยัด ความเป็นผู้มีคุณธรรม ความเป็นผู้มีอุทิศตน ความเป็นผู้มีขันหมั่นเพียร ความเป็นผู้มีวินัย ความเป็นผู้มีสติรู้ผิดชอบชั่วดี โดยมีความเด่นที่ต่างกันในแต่ละเอกสาร คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความเป็นผู้มี

มีเหตุผล การรู้จักสามัคคี ความรับผิดชอบ และความมัธยัสถ์ ประหยัด คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ การรู้จักสามัคคี ความเสียสละ ความมัธยัสถ์ ประหยัด และความรู้หนังสือเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมากคือ ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ และความมีระเบียบวินัย คู่มือครูมีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความใฝ่รู้ ความมีเหตุผล และความมัธยัสถ์ ประหยัด ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมดังกล่าว ตรงกับวัตถุประสงค์ นโยบาย และมาตรการในการพัฒนาการศึกษาของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ที่กล่าวว่าจะปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ และการจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการวัดผลการเรียนโดยเน้น การตระหนัก ลำบากและปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบต่องานและสังคม ความขยัน ความประหยัด ความอดทน ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนการฝึกสังเกต พิจารณา คิด และใฝ่หาความรู้ และค้นคว้าหาเหตุผล

ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยสอดคล้องกันในหลักสูตร คู่มือหลักสูตร หนังสือเรียน และคู่มือครู คือ ความกล้าทางจริยธรรม การตรงต่อเวลา และการส่งเสริมคนทำความดี โดยมีข้อสังเกต คือ ความกล้าทางจริยธรรม มีปรากฏในหนังสือเรียน 1 ครั้ง การตรงต่อเวลา มีปรากฏในหนังสือเรียนเพียง 4 ครั้ง และในคู่มือครู 1 ครั้ง การส่งเสริมคนทำความดี มีปรากฏในหนังสือเรียน 6 ครั้ง โดยคุณลักษณะทางจริยธรรมทั้ง 3 ประการ ไม่ปรากฏในหลักสูตร และคู่มือหลักสูตร จึงมีข้อสังเกตว่า การวางกรอบความคิดในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุมุมความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ไม่ได้เอ่ยถึงความกล้าทางจริยธรรม การตรงต่อเวลา และการส่งเสริมคนทำความดี ฉะนั้นในการให้การมัธยมศึกษาเป็นการวางรากฐานชีวิตและสังคมของเยาวชน จึงควรเน้นคุณลักษณะทางจริยธรรม ทั้ง 3 ประการ ให้มากขึ้น เพราะถ้าหากเยาวชนเป็นผู้ไม่รู้จักรักษาเวลา ย่อมทำให้เสียการงาน พลาดโอกาส ขาดความเชื่อถือจากบุคคลต่าง ๆ และถ้าหากเขาเติบโต

ไปในวันข้างหน้า ถ้าหากเขามีคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน เป็นต้น แต่ขาดความกล้าทางจริยธรรม และการส่งเสริมคนทำความดี ก็นับว่ายังขาดพฤติกรรมในการถ่ายทอดปลูกฝังความดีงาม ให้แก่นุชนรุ่นหลัง เพราะทำให้ผู้ที่ทำความดี ท้อถอย หหมดกำลังใจ เลิกประพฤติความดี ทำให้สังคมนั้นเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ซึ่งในด้านคุณลักษณะความกล้าทางจริยธรรมนั้น ทิตยา สุวรรณะชญ (2527) ได้แสดงข้อคิดเห็นว่า หลักวัฒนธรรมไทยจะเน้นความสุภาพ การโต้เถียงกัน จึงเป็นเรื่อง "พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง" และคนไทยจะไม่มีพฤติกรรมโต้ตอบ (interaction) กับบุคคลที่ตนไม่มีความสนิทสนมหรือบุคคลแปลกหน้าหรือแขก หลักที่ใช้ก็คือ "น้ำซุ่นเอาไว้ข้างในน้ำใสเอาไว้ข้างนอก" ทั้งนี้เพราะคนไทยถือว่าเป็นการไม่สุภาพที่จะแสดงความรู้สึกโกรธเกลียดต่อหน้าบุคคลอื่น เหตุนี้จึงทำให้คนไทยขาดความกล้าที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ของตนต่อบุคคลอื่น

2. คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏสอดคล้องกัน ในหลักการ จุดหมาย แนวดำเนินการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของคือ การรู้จักสามัคคี การพึ่งตนเอง และความใฝ่รู้ โดยมีการกระจายคุณลักษณะทางจริยธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละเอกสาร คือ ในหลักการจะกล่าวถึง การรู้จักสามัคคี การพึ่งตนเอง ความใฝ่รู้ การรู้จักประมาณตน จุดหมาย กล่าวถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความเสียสละ การรู้จักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นผู้มีวินัย และความใฝ่รู้ แนวดำเนินการมีคุณลักษณะทางจริยธรรม คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีเหตุผล ความมีระเบียบวินัย การรู้จักสามัคคี ความมัธยัสถ์ ประหยัด ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ความอดทนอดกลั้น และความใฝ่รู้ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวตรงกับจุดเน้นในการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา คือ มุ่งเน้นคุณธรรมของนักเรียนด้านความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู ความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง และความมีวินัย และสอดคล้องกับคุณภาพของนักเรียนที่พึงประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่คาดหวังว่านักเรียน จะมี

ค่านิยมในการเสียสละ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ มีค่านิยมในการประกอบอาชีพสุจริต ปฏิบัติหน้าที่ของตนรวมทั้งแสวงหาแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ ให้ได้ผลงานดีขึ้นกว่าเดิม สามารถปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อีกทั้งบำรุงรักษาทรัพยากร ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ทางด้านคุณลักษณะทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ในจุดประสงค์วิชาและคำอธิบายรายวิชา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ยึดแนวทางของหลักการ จุดหมายและแนวดำเนินการ มาโดยตลอด โดยนำคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในหลักการ จุดหมาย แนวดำเนินการ มาแทรกในจุดประสงค์ และคำอธิบายรายวิชา และเพิ่มเติมคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏในหลักการ จุดหมาย แนวดำเนินการ ลงในจุดประสงค์วิชาและคำอธิบายรายวิชา คือ ความกตัญญูกตเวทีก การมีสัจจะและความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี การไม่เบียดเบียนกัน และความมีสัมมาคารวะ ซึ่งเป็นเพราะหลักการ จุดหมาย และแนวดำเนินการ เป็นแม่บทของหลักสูตร ซึ่งกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ จึงไม่สามารถอ้างถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมได้ครบ จึงต้องนำมาแทรกในจุดประสงค์วิชา และคำอธิบายรายวิชา

3. คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียน มีดังนี้

3.1 หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความเมตตากรุณา ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ความมีสัมมาคารวะ และความมีเหตุผล คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏคือ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม ซึ่งในการวิเคราะห์หนังสือส่วนหนึ่งตรงกับ สุธารัตน์ ชรรินชัย (2530) พบว่า มโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏมากในนวนิยายที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล มีความเมตตาอารี ชยัน กตัญญู รักและเทิดทูนศาสนา ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หนังสือเรียนภาษาไทยเป็นวิชาที่จะช่วยสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้แก่เยาวชนได้มากกว่าวิชาอื่น ๆ โดยการเลือกสรรคัณฑ์วรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เพื่อเสนอภาพของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน โดยเฉพาะการเสริมในส่วนของคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ยังไม่ปรากฏ คือ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม

3.2 หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีระเบียบวินัย ความอดทนอดกลั้นอดทนอดหยิ่ง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีเหตุผล ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมในด้านความมีระเบียบวินัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนะสิทธิ์ ศิริวรรณ (2529) ที่พบว่าแนวโน้มการจัดหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในทศวรรษหน้า เพื่อช่วยแก้ปัญหาการว่างงานนั้น เนื้อหาที่ควรเปลี่ยนแปลงในหลักสูตรสังคมศึกษา คือ สอดแทรกเนื้อหาและการฝึกปฏิบัติทางด้านระเบียบวินัยให้กับผู้เรียนมากขึ้น และตรงกับ ปฏิมา พุทธรักษ์ (2528) พบว่า แนวโน้มของความเป็นพลเมืองดี ในหลักสูตรสังคมศึกษาในทศวรรษหน้า คือ สร้างอุปนิสัยที่ดี มีวินัยในการทำงาน มีจริยธรรมสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและสติปัญญา กล่าวได้ว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดเน้นที่สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อการพัฒนาเยาวชนในทศวรรษหน้าในด้านความมีระเบียบวินัย

3.3 หนังสือเรียนวิชาพลานามัย มีคุณลักษณะทางจริยธรรม คือ ความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ การรู้จักสามัคคี ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีสัมมาคารวะ อย่างไรก็ตาม การวิจัยของ ประสาท สง่าศิลป์ (2533) ได้พบว่า ในทศวรรษหน้าเนื้อหาหลักสูตรสุขศึกษาในโรงเรียนควรเน้น ให้ผู้เรียนรู้จักสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเองและส่วนรวม ให้รู้จักคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ปัญหาสุขภาพตระหนักถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ของกระทรวง ศึกษาธิการ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้กำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับสุขศึกษาไว้ว่า ให้สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม แก้ปัญหาของสังคม เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หนังสือเรียนสุขศึกษา จึงควรเน้นคุณลักษณะ ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพตนเองและส่วนรวม การอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม และความมีเหตุผลมากขึ้น

3.4 หนังสือเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความใฝ่รู้ ความมีเหตุผล ความมีธรรมาภิบาล ประหยัด ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ ความยุติธรรม การพึ่งตนเอง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัจจะและความจริงใจ ความเป็นผู้มีวินัย การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ พิชิต รัตตกุล (2530) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ว่าควรเน้นจุดประสงค์ของหลักสูตรที่จะให้เยาวชนได้อาศัยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ผูกทักษะในการนำวิทยาศาสตร์ไปแก้ปัญหาประจำวัน มีเจตคติที่ถูกต้อง มีค่านิยมทางวิทยาศาสตร์คือ คิด ทำ พูด อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีหลักเกณฑ์ ถ้าระบบความคิดเป็นไปได้อันนี้ส่วนใหญ่ประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าไปได้ สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่าหนังสือเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมปรากฏมากในด้านความมีเหตุผล ความใฝ่รู้ ความมีธรรมาภิบาล ประหยัด เป็นเพราะธรรมชาติของเนื้อหาวิชาที่มุ่งให้เยาวชน นำหลักของวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันและอาชีพ การสอดแทรกคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านอื่น จึงเป็นไปได้ยาก

3.5 หนังสือเรียนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตากรุณา ความเป็นผู้มีวินัย คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความยุติธรรม ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูกตเวที การมีสัจจะและความจริงใจ ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ ความเสียสละ ความมีธรรมาภิบาล ประหยัด ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี การรู้จักประมาณตน การไม่เบียดเบียนกัน และความกล้าทางจริยธรรม ซึ่งในการจัดหลักสูตรวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพนั้น พล แสงสว่าง (2527) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในสารพัฒนาหลักสูตร เรื่องอาชีพศึกษา ทัศนะที่ต้องปลูกฝังในเด็กกว่า ผลการจัดการศึกษาในอดีต ทำให้เราทราบว่าไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เด็กของเราไม่ขยันขันแข็ง ประสิทธิภาพ ของการทำงานยังมีคุณภาพไม่เป็นที่พอใจนัก การเป็นคนรักงาน การเป็นคนไม่รังเกียจงานสุจริตทุกประเภท การเห็นความสำคัญของงานเท่าเทียมกัน การสร้างงาน สิ่งเหล่านี้ยังมีอยู่น้อยในความคิดของเยาวชนไทย และทวีป อภิสัทธ์ (2526) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในสารพัฒนาหลักสูตร เรื่องจุดหมายปลายทางของการศึกษาที่พึงประสงค์ว่า

จุดมุ่งหมายสำคัญของคนทุกคน คือ การมีชีวิตรอดและการมีอาชีพ ดังนั้น เมื่อจบจากสถาบัน การศึกษาออกไปแล้ว จะมีความรู้ความสามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างดี สามารถยึด อาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นเครื่องมือเลี้ยงตนเองได้เหมาะสมแก่อัตภาพ จะพบว่าการศึกษาที่จัด มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเมื่อผ่านกระบวนการศึกษา ออกไปสู่สังคมภายนอก ยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากขาดความรู้ ความสามารถและทักษะอย่าง เพียงพอในการประกอบอาชีพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ น้อย ในหนังสือเรียนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพในด้านความซื่อสัตย์ ความอดุสาหะ ซยันหมั่นเพียร และคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ การรู้จักประมาณตน ควรได้รับการเพิ่มเติมลง ในหนังสือเรียนวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ

4. คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในคู่มือครู มีดังนี้

4.1 วิชาทักษะพัฒนา มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏ คือ ความเป็นผู้มี วัฒนธรรม ความไม่รู้จัก ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความมีระเบียบวินัย ความอด ทนอดกลั้น การรู้จักสามัคคี ความยุติธรรม ความอดุสาหะซยันหมั่นเพียร และความมีสติรู้ ผิดชอบชั่วดี ซึ่งส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในคู่มือครู มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ วิชาภาษาไทยในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) คือ เพื่อให้สามารถฟังและอ่านได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือแสวงหา ความรู้เพิ่มเติม รักการอ่าน มีความภาคภูมิใจในภาษาไทย และตรงกับคำอธิบายรายวิชา ท.401 ท.402 ที่ระบุไว้ในหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ได้แก่ แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับ รู้สามารถใช้ภาษาไว้อย่างสุภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ เห็นคุณค่าและ ความงามของภาษา รวมทั้งสามารถใช้ภาษาได้รวดเร็ว คล่องแคล่วในการจับใจความสำคัญ แยกข้อเท็จจริงจากข้อคิดเห็น ตีความแสดงออกได้ตรงตามวัตถุประสงค์

4.2 คู่มือครูวิชาวิทยาศาสตร์ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏมาก คือ ความไม่รู้จัก ความมีเหตุผล ความมัธยัสถ์ ประหยัด ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมดังกล่าวมี ความสอดคล้องกับจุดประสงค์วิชาวิทยาศาสตร์ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) คือ เพื่อให้มีทักษะที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้า และคิดค้น

ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มวลมนุษย์และสภาพแวดล้อมในเชิงที่มีอิทธิพลและผลกระทบซึ่งกันและกัน เพื่อให้ นำความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และตรงกับคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้แก่ การมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่จะแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และ เกิดเจตคติทางวิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาจริยธรรมไทย
 - ก. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดพิมพ์หนังสือที่ส่งเสริม จริยธรรมในด้านความตรงต่อเวลา การส่งเสริมคนทำความดี และความกล้าทางจริยธรรม เผยแพร่ แก่ ครู อาจารย์ และนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนและครู อาจารย์ เกิดความ ตระหนัก และเห็นคุณค่าของจริยธรรมดังกล่าว
 - ข. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดอบรมเผยแพร่ความรู้แก่ครู อาจารย์ เกี่ยวกับการนำทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม และวิธีการปลูกฝังจริยธรรม ในการนำมา พัฒนาจริยธรรมในตัวนักเรียน
 - ค. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ความร่วมมือกับสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในการผลิตหนังสือเพื่อส่งเสริมจริยธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต การพึ่งตนเอง ความเมตตากรุณา เป็นต้น โดยสอดแทรกกิจกรรมในลักษณะที่เสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิดพิจารณาถึงแนวค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมตามมา เผยแพร่แก่โรงเรียน ต่าง ๆ
 - ง. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ควรปรับปรุงคู่มือครู และสื่อการ เรียนการสอน ในรายวิชาต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบบางประการของวิธีสอนจริยธรรม เพื่อให้ ครูทั่วไปมีแนวการปฏิบัติที่สะดวกชัดเจนต่อการนำไปสอดแทรกในการเรียนการสอนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัย เพื่อวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ได้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อประเมินผลเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย